

DISFUNȚIONALITĂȚI ALE MOBILIZĂRII EFECTIVELOR ARMATEI ROMÂNE LA ÎNCEPUTUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI BALCANIC

*Dr. Ion RIȘNOVEANU**

Izbucnirea Primului Război Balcanic, la începutul lunii octombrie 1912, a adus cu sine mutații majore pe scena politico-diplomatică a Europei, în condițiile ascuțirii contradicțiilor dintre statele creștine, Bulgaria, Grecia și Serbia, pe de o parte, și Imperiul otoman, pe de altă parte¹.

Pierderile importante în oameni și tehnică înregistrate de toți beligeranții pe câmpul de luptă, precum și insuccesul armatei bulgare în bătălia de la Ceatalgea, au permis semnarea, la 20 noiembrie/3 decembrie 1912, a unui armistițiu la care au aderat Imperiul otoman, Bulgaria, Serbia și Muntenegru, mai puțin Grecia care își păstra dreptul de a împiedica orice transport advers în Marea Egee².

În aceste condiții, guvernul conservator de la București, condus de Titu Maiorescu, și-a exprimat voința de a păstra o atitudine de neutralitate, cu condiția ca aranjamentele diplomatice ulterioare să nu producă dezechilibre de putere în regiune și să nu fie amenințată securitatea României³.

Totuși, tensionarea relațiilor politico-militare dintre foștii beligeranți, precum și tentativele guvernului de la Sofia de extindere a influenței asupra unor teritorii disputate în raporturile cu Grecia sau Serbia, au făcut ca factorii politici și militari cu putere de decizie de la București să ia o serie de măsuri cu caracter militar în cazul participării Armatei române la un viitor conflict.

Astfel, la 17/30 decembrie 1912, Parlamentul a aprobat două credite, în valoare de 151 000 000 lei în vederea aprovizionării efectivelor militare românești și a pregătirii teritoriului național în caz de război⁴.

* Cercetător științific III, Muzeul Militar Național *Regele Ferdinand I*.

¹ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1988, p. 262.

² *Ibidem*, p. 263.

³ *Ibidem*, p. 264.

⁴ *Ibidem*, p. 265. Primul credit, în valoare de 137 000 000 lei a fost alocat pentru aprovizionări de război, în timp ce al doilea credit, în valoare de 14 000 000 lei a fost alocat pentru construcția infrastructurii necesară unităților nou înființate, precum și pentru depozite și alte nevoi ale armatei.

La începutul anului 1913, guvernul român a făcut eforturi financiare deosebite pentru achiziționarea de armament, muniții și tehnică de luptă atât de necesare înzestrării unităților active, dar și a unităților de rezervă.

Aceste măsuri au fost mai mult decât salutare în condițiile în care încheierea unui nou armistițiu între beligeranți, la 14/27 aprilie 1913, nu a reprezentat o rezolvare a conflictului care a continuat să mocnească și după semnarea, la Petersburg, la 26 aprilie/9 mai 1913, a unui protocol internațional.

De asemenea, nici semnarea la Londra, în data de 17/30 mai 1913, a Tratatului de Pace nu a adus liniștea în Balcani. Astfel, în noaptea de 16/29 iunie spre 17/30 iunie 1913, Armata 1, Armata 3, Armata 4 și Armata 5 bulgare au executat, pe un front larg, atacuri concertate împotriva Armatei sârbești, în timp ce efectivele Armatei 2 bulgară au pornit ofensiva din Valea Strumiței împotriva trupelor grecești dislocate în acest sector⁵.

În aceste condiții, dar și în urma acțiunilor fățișe ale Austro-Ungariei care vizau extinderea influenței în Balcani, România și-a precizat intenția de a interveni în conflict dacă ar fi fost lezate interesele sale în regiune⁶.

De aceea, autoritățile române au luat o serie de măsuri menite să consolideze puterea armată, astfel încât aceasta să poată răspunde oricând interesele legitime ale României ar fi fost lezate. În primă instanță, factorii decidenți, politici și militari, de la București au considerat că trebuie îmbunătățit cadrul legislativ prin care Armata română își desfășura activitatea. Astfel, în urma Raportului nr. 1780 din 3 mai 1913, înaintat Suveranului de către generalul de divizie Constantin Hârjeu, a fost aprobată, prin Înalt Decret nr. 3596 din 6 mai 1913, *Legea pentru organizarea armatei*⁷.

⁵ *Ibidem*, pp. 272-272.

⁶ *Ibidem*, pp. 273-274. Într-o notă adresată legațiilor din străinătate, semnată de Titu Maiorescu la data de 23 mai/5 iunie 1913, România și-a prezentat intențiile, subliniindu-se că *o agravare eventuală a situației în Balcani nu ar putea lăsa-o indiferentă*.

⁷ Înalt Decret nr. 3596 din 6 mai 1913, *Legea pentru organizarea armatei*, în *Monitorul Oastei* nr 22 din 5 mai 1913, *Partea Regulamentară*, pp. 323-330. În art. 40 din capitolul X *Mobilizarea*, se prevedea că *Trecerea armatei pe picior de război se face prin înalt decret, și ea este pregătită din timp de pace prin dispozițiunile regulamentului de mobilizare a armatei. Direcțiunea căilor ferate, serviciilor de navigațiune, telegrafelor și poștelor, vor pune la dispozițiunea comandamentului, personalul și materialul necesar armatei, atât pe timpul mobilizării, cât și al operațiunilor. Lucrările pregătitoare de mobilizare în legătură cu aceste servicii, vor fi comunicate din timp direcțiunilor respective*.

Aceste prime măsuri luate de comanda Armatei române au avut un caracter salutar în condițiile în care, la începutul lunii iunie, autoritățile de la Sofia, sub oblăduirea directă a țarului Ferdinand, și-au manifestat în mod deschis intenția să refacă, cu sprijinul direct al Austro-Ungariei, imperiul multiethnic al țarului Simion cel Mare. În felul acesta, exista riscul ca Bulgaria să instituie hegemonia în Peninsula Balcanică, fapt ce leza interesele României.

De aceea, la 20 iunie/3 iulie 1913, guvernul conservator de la București a dispus mobilizarea generală a forțelor armate, pentru a se da și un răspuns militar la tentativele Sofiei de a schimba, prin forță, raporturile de putere din regiune, această acțiune fiind aprobată de rege prin Înaltul Decret nr. 4609 din 20 iunie 1913, *relativ la mobilizarea întregii armate*⁸.

Evident, mobilizarea armatei române nu se putea desfășura fără implicarea autorităților civile care aveau îndatoriri stricte. Astfel, generalul de divizie Constantin Hârjeu, în calitate sa de ministru de Război, a trimis Suveranului Raportul nr. 315, contrasemnat de generalul de divizie Alexandru Averescu, în calitate de șef al Statului Major General al Armatei, prin care se arăta că *neexistând nici o dispozițiune care să hotărască îndatoririle autorităților civile la mobilizare, am însărcinat comitetul consultativ de stat-major să elaboreze un proiect de regulament asupra îndatoririlor autorităților civile la mobilizare. Acest proiect este aprobat de consiliul de miniștri ca regulament de administrație publică.* În replică, Suveranul a semnat Înaltul Decret Nr. 4608 din 20 iunie 1913,

⁸ Înalt Decret Nr. 4609 din 20 iunie 1913, *relativ la mobilizarea întregii armate române*, în *Monitorul Oastei*, nr. 29 din 1 iulie 1913, *Partea Oficială*, p. 566: *Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul de războiu sub No. 327/913, Am decretat și decretăm:*

Art. I. - Armata activă cu rezervele ei se mobilizează și va forma armata de operațiuni.

Art. II. - Mobilizarea se va executa după prescripțiunile regulamentului asupra mobilizării armatei.

Art. III. - Pentru completarea efectivelor de războiu se vor chema contingentele de rezervă și milițiile necesare.

Prisosul se va chema treptat potrivit cu trebuințele.

Art. IV. - Ordinea de bătae va fi cea hotărâtă prin planul de mobilizare în vigoare.

Art. V. – și cel din urmă. – Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul de războiu este însărcinat cu executarea decretului de față.

Dat în București, la 20 Iunie 1913.

CAROL

Ministru de războiu,

GENERAL DE DIVIZIE C. HERJEU

Vezi și General G. A. Dabija, *Amintirile unui atașat român în Bulgaria. 1910 – 1913*, Editura Ziarului *Universul*, București, 1936, pp. 304-308.

*relativ la regulamentul asupra îndatoririlor autorităților civile la mobilizare*⁹.

Mobilizarea efectivă a armatei române a început în noaptea de 22 iunie/5 iulie spre 23 iunie/6 iulie 1913. Au fost chemate sub drapel contingentele 1901-1911 pentru unitățile operative, 1895-1900 pentru miliții, 1897-1909 pentru marină. Contingentele de *completași* și rezerviștii au sosit în prima și a doua zi de mobilizare aproape în întregime. Efectivele mobilizate s-au ridicat la un total de 509 820 oameni, reprezentând peste 6% din populația țării¹⁰.

În aceste condiții, când Armata română se găsea în stare de mobilizare, factorii militari cu putere de decizie aveau obligația să numească un comandant. De aceea, la 22 iunie 1913, generalul de divizie Constantin Hârjeu, în calitate sa de ministru de Război, a emis Ordinul nr. 382 din 22 iunie 1913, contrasemnat de generalul de divizie Alexandru Averescu, șeful Statului Major General al Armatei, prin care supunea spre aprobare Suveranului propunerea de numire a Alteței Sale Regale Prințul Ferdinand *în funcția de comandant de căpetenie al armatei de operațiuni*¹¹.

Ca răspuns la acest raport înaintat de către ministrul de Război, dar și ca o necesitate imperioasă deoarece la comanda noii forțe combatante trebuia numită o personalitate militară recunoscută, regele Carol I a aprobat Înalțul Decret Nr. 4639 din 22 iunie 1913, prin care *Principele Ferdinand al României, Moștenitorul Tronului, Inspectorul general al armatei, se numește comandant al armatei de operațiuni*¹².

⁹ Înalț Decret Nr. 4608 din 20 iunie 1913, *relativ la regulamentul asupra îndatoririlor autorităților civile la mobilizare*, în *Idem* nr. 29 din 30 iunie 1913, *Partea Regulamentară* nr. 18, pp. 470-471.

¹⁰ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 276. Din totalul efectivelor mobilizate, 417 720 de militari au fost încadrați în armata de operații, 56 000 la părțile sedentare și 36 100 la trupele *teritoriale* (miliții). Armata română era încadrată cu 8 693 de ofițeri, 7 940 dintre aceștia, adică 91%, fiind încadrați la armata de operații.

¹¹ Ordinul nr. 382 din 22 iunie 1913, în *Monitorul Oastei* nr. 28 din 24 iunie 1913, *Partea Oficială*, p. 549: *Sire, în baza Înalțului Decret No. 4609 din 1913, armata activă și de rezervă mobilizându-se, cu profund respect supun Înalței aprobări a Majestății Voastre alăturatul proiect de decret pentru numirea Alteței Sale Regale Prințul Ferdinand al României comandant de căpetenie al armatei de operațiuni.*

¹² Înalț Decret Nr. 4639 din 22 iunie 1913, în *Idem*, p. 549: *CAROL I, Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României, La toți de față și viitori, sănătate: Asupra raportului ministrului Nostru secretar Stat la departamentul de Răsboiu sub No. 382/913, Am decretat și decretăm: Art. I. – Principele Ferdinand al României, Moștenitorul Tronului, Inspectorul general al armatei, se numește comandant al armatei*

În condițiile în care guvernul de la Sofia s-a menținut pe aceleași poziții de neacceptare a încetării imediate a acțiunilor de luptă pe toate fronturile, autoritățile de la București au considerat că această stare de lucruri este de natură să aducă atingere intereselor României. De aceea, la 27 iunie/10 iulie 1913, Titu Maiorescu, primul-ministru al României a semnat declarația de război față de Bulgaria, actul fiind validat și de regele Carol I¹³.

Astfel, în zorii zilei 2/15 iulie 1913, sub protecția Diviziunii de monitoare dislocată la Bechet, Divizia 1 Cavalerie a executat trecerea fluviului pe ambarcațiuni militare, realizând un cap de pod cu o dezvoltare frontală și o adâncime ce scoteau întregul sector de trecere de sub focul mijloacelor de artilerie cu tragere directă ale inamicului.

Înaintarea impetuoasă a efectivelor românești dislocate la sud de Dunăre a pus Bulgaria în imposibilitatea de a continua operațiile militare împotriva vecinilor săi. În aceste condiții, la 5/18 iulie 1913, țarul Ferdinand I al Bulgariei a adresat o telegramă regelui Carol I al României prin care îl ruga să ordone oprirea ofensivei trupelor române, care înaintau pe direcția generală Sofia, solicitând, totodată, încheierea unei păci separate cu România. În replică, guvernul condus de Titu Maiorescu s-a opus unei asemenea soluționări, neacceptând încetarea operațiilor militare decât în cazul în urma încheierii unui armistițiu general la care să participe toate statele beligerante¹⁴.

În urma negocierilor purtate cu toate delegațiile statelor beligerante, în după-amiaza zilei de 17/30 iulie 1913, la București, s-au deschis lucrările Conferinței de Pace, avându-l ca președinte ales pe Titu Maiorescu.

O primă măsură de ordin militar luată la conferință a fost redactarea și semnarea, de către delegații militari, a Procesului-verbal de încetare a ostilităților. Astfel, s-a convenit încheierea unui armistițiu de cinci zile, începând cu data de 18/31 iulie 1913, ora 12,00. La 23 iulie/5 august 1913, armistițiul a fost prelungit cu trei zile, apoi *sine die* până la semnarea tratatului de pace.

de operațiuni. Art. II. – Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul de războiu este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a decretului de față. Dat în București, la 22 Iunie 1913. CAROL I.

¹³ Constantin C. Giurescu (coord.), *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 295.

¹⁴ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 282.

Un moment important în desfășurarea Conferinței de Pace de la București l-a constituit semnarea Tratatului de Pace, la 28 iulie/10 august 1913, între România, Serbia, Grecia și Muntenegru, pe de o parte, și Bulgaria pe de altă parte¹⁵.

Începând cu data de 4/17 august 1913, prin încheierea păcii de la București, Comandamentul Armatei române a ordonat trupelor să evacueze teritoriul Bulgariei. Operația de retragere a efectivelor românești la nordul Dunării s-a încheiat, în linii mari, la 15/28 august 1913, pe malul drept al fluviului rămânând, pentru câteva zile, doar câte un detașament care asigura paza și supravegherea podurilor de la Nicopole și Șiștov.

În aceste condiții, la 31 august/13 septembrie 1913, Ministerul de Război a ordonat demobilizarea, revenindu-se la efectivele *de pace* de dinainte de intrarea României în conflict¹⁶.

Imediat după demobilizarea efectivelor de rezervă, Marele Stat Major a trecut la realizarea unei analize obiective a mobilizării în vederea identificării realizărilor dar, mai ales, a disfuncționalităților care au fost constatate și care au îngreunat realizarea sa.

Anticipând mișcările de pe scena politică europeană, în general, din zona Balcanilor, în special, stat-majoriștii români au conceput planurile de mobilizare, aprobate de factorii politici și militari cu atribuții decizionale, acestea corespunzând scopurilor politico-strategice ale României, precum și condițiilor în care Armata română trebuia să acționeze.

Mobilizarea, decretată în noaptea de 22 iunie/5 iulie spre 23 iunie/6 iulie 1913, a fost executată, în general, în condiții bune, îndeosebi la unitățile operative, însă cu probleme la unitățile de rezervă și la servicii, în special din cauza unei insuficiente organizări a acestora, în termenele și conform prevederilor stabilite de Marele Stat Major.

Demnă de remarcat a fost sosirea rezerviștilor la unități, în prima zi aproximativ 75% față de 35% planificați, iar a doua zi efectivul aproape complet. De asemenea, semnificativ este faptul că în a șaptea zi de la mobilizare, efectivele prezăzute să participe la campania din sudul Dunării erau deja dislocate în punctele de concentrare stabilite, iar în a noua zi o forță compusă din peste 200 000, aproape 45% din efective, era gata să înceapă marșurile strategice¹⁷.

Totuși, încă de la debutul mobilizării a apărut o primă problemă legată de încadrarea insuficientă. Astfel, dintr-un necesar de peste 11 000

¹⁵ *Ibidem*, p. 283.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 286-287.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 287-289.

de ofițeri, unitățile au fost încadrate de 8 693 de ofițeri, din care numai 4 091 de ofițeri activi, prea puțini pentru cei 501 127 trupă încadrați în cinci Corpuri de Armată. Această stare de lucruri a dus la repartizarea la toate unitățile operative a numeroși ofițeri rezerviști, proporția acestora în organica unităților de rezervă fiind și mai mare.

Identificate, recunoscute și asumate, disfuncționalitățile manifestate în timpul mobilizării Armatei române din vara anului 1913 au fost analizate de factorii de decizie, politici și militari, care au luat măsuri concrete în vederea remedierii acestora.

În acest sens, prin Înalțul Decret Nr. 4915 din 8 iulie 1913 a fost sancționată *Legea pentru deschiderea de credit militar, modificări la legea asupra contabilității publice și la legea taxelor de timbru și altele în legătură cu mobilizarea Armatei*, prin care se deschidea Ministerului de Război un credit extraordinar de 100 000 000 lei pentru plata tuturor cheltuielilor privitoare la mobilizarea armatei și a celor în legătură directă cu mobilizarea, precum și pentru menținerea armatei pe picior de războiu¹⁸.

Interesant este faptul că această lege a suscitat un interes major din partea legislativului de la București. Astfel, Camera Deputaților a adoptat-o în data de 3 iulie 1913, cu o largă majoritate, 89 de voturi fiind pentru și numai 3 împotriva, iar în Senat legea a trecut cu unanimitatea celor 60 de voturi, în ședința din 4 iulie 1913¹⁹.

De asemenea, una din lacunele identificate de stat-majoriștii români în timpul mobilizării din vara anului 1913 a fost reprezentată de faptul că registrele matricole ale ofițerilor au fost întocmite superficial, motiv pentru care au existat neclarități cu privire la unitățile la care ofițerii și trupa trebuiau să se prezinte. De aceea, la 22 iulie 1913, generalul de divizie Constantin Hârjeu, în calitatea sa de ministru de Război, a semnat

¹⁸ Înalț Decret Nr. 4915 din 8 iulie 1913 *Legea pentru deschiderea de credit militar, modificări la legea asupra contabilității publice și la legea taxelor de timbru și altele în legătură cu mobilizarea Armatei*, în *Monitorul Oastei* nr 31 din 18 iulie 1913, *Partea Regulamentară Nr. 21*, pp. 529-531: Art. 1. – *Se deschide Ministerului de Război un credit extraordinar de 100000000 lei pentru plata tuturor cheltuielilor privitoare la mobilizarea armatei și a celor în legătură directă cu mobilizarea, precum și pentru menținerea armatei pe picior de războiu. Acestui credit se vor imputa și cheltuielile făcute până acum cu mobilizarea în baza Înalțului Decret Regal No. 4609 din 20 Iunie 1913; de asemenea și cheltuielile cari se vor face cu armata după demobilizare, până la o dată care se va fixa de către Ministerul de Războiu, în acord cu Ministerul de Finanțe.*

¹⁹ Legea a fost aplicată prin Ordinul circular No. 37 din 16 iulie 1913 emis de Ministerul de Război prin Serviciul Controlului, Contabilității, Contencios și Pensii.

Decizia Ministerială Nr. 381 *relativă la operațiunile ce trebuiesc făcute în registrele matricole pentru ofițeri și trupă pe timpul mobilizării*²⁰. Erau stabilite, astfel, norme clare pe care comandanții și șefii de stat-major ai corpurilor de armată trebuiau să le respecte pentru completarea registrelor matricole.

În urma unor analize obiective și serioase cu privire la modul în care s-a desfășurat campania din vara anului 1913, în general, mobilizarea trupelor române, în special, la sfârșitul anului 1913 Marele Stat Major a întocmit o *Dare de seamă asupra lipsurilor și lacunelor observate la mobilizare*²¹. Acest raport cuprinde cinci capitole distincte, și anume: *Afluirea oamenilor (Personalul), Echipamentul, Armătura, Trăsuri și atelaje și Serviciul sanitar*.

Fiecare capitol abordează o temă distinctă, care este analizată obiectiv, fiind identificate, de către ofițerii de stat-major în primul rând, disfuncționalitățile și carențele apărute timpul mobilizării efectivelor Armatei române în Campaniei din 1913.

Prezentăm, mai jos, capitolul *Afluirea oamenilor (Personalul)*, din *Darea de seamă...* elaborată de Marele Stat Major, în care sunt prezentate, aproape exhaustiv, problemele legate de mobilizarea ofițerilor activi și în rezervă, precum și a trupei din diferitele contingente mobilizate. Am păstrat grafia și exprimarea vremii pentru a pune în valoare caracterul original al acestui document deosebit de important pentru starea Armatei române la începutul secolului al XX-lea.

xxx

Afluirea oamenilor *Lipsuri*

Nici o lipsă. Afluirea oamenilor s-a făcut în timpul hotărât prin lucrările pregătitoare de mobilizare.

Lacune

²⁰ Decret Ministerial Nr. 381 din 22 iulie 1913 *relativă la operațiunile ce trebuiesc făcute în registrele matricole pentru ofițeri și trupă pe timpul mobilizării*, în *Monitorul Oastei* nr 33 din 30 iulie 1913, *Partea Regulamentară Nr. 22*, pp. 563-564.

²¹ Arhiva Muzeului Militar Național *Regele Ferdinand I*, fond *Diverse III*, dosar nr. 7780/1913, ff. 1-10.

S-au întâmpinat greutăți care n-au influențat rezultatul, dar cari în schimb au dat naștere la confuziuni și lipsă de ordine.

Oamenii nu știau la ce regiment să se prezinte și mai ales cărei unități. Unii din ei nu știau care contingente formează regimentele de rezervă și care regimentele active. La repartiția lor, din cauza prea marei afluii se producea pierdere de timp și încurcături.

S-au văzut oameni cari s-au prezentat la un regiment, au fost trimiși la alt regiment, de aci la un altul, pe urmă la un depozit, iar de acolo la altul (Regimentul 4 Ilfov No. 21, Regimentul Mihai Viteazul No. 6, Regimentul Călugăreni No. 40, Depozitul de recrutare Oltenița, Depozitul de recrutare Târgoviște).

Propuneri

Trebuie să ne conformăm întocmai regulamentelor care sunt destul de bune.

PERSONALUL

OFİTERI

Lipsuri

În ordinea de bătae a ofițerilor, la toate regimentele aproape, s-a produs o adevărată dezdoire prin numărul cel mare de ofițeri activi și de rezervă ce s-a dat regimentelor de rezervă. Din cauza lipsei de ofițeri, încadrarea unităților a fost foarte slabă.

Lacune

Sistemul desdoirea cadrelor pentru alte unități are consecințe destul de grave, cu atât mai mari cu cât detașarea se face de la comandanții de companii în sus. A comanda pe timpul campaniei oameni și ofițeri pe care nu-i cunoști e o mare piedică.

În mobilizarea trecută, ajutorii de șefi de corp ai regimentelor active au fost destinați, la declararea mobilizării, unităților de rezervă, înlocuiți în serviciul de ajutori prin maiori comandanți de batalioane. Acest lucru a contribuit a îngreua foarte mult rezolvarea chestiunilor administrative.

În mare parte lucrul acesta se atribuie vizei livretelor, care se face în pripă și cu neglijență. La cea mai mare parte din livrete nu a fost trecut: corpurile unde trebuiau să se prezinte oamenii și aproape la toate livretele nu erau trecute garnizoana și stația de îmbarcare a mobilizaților.

Neajunsurile se mai datoresc:

- a. Șefilor de garnizoană cari din rea voință, fie din ignoranță, nu s-au conformat de loc art. 40 și 81 din Regulamentul de mobilizare;
- b. Șefilor de stațiuni de îmbarcare cari, dacă s-ar fi prezentat la stațiuni din prima zi de mobilizare ar fi putut îndrepta oarecare greșeli făcute de șefii de garnizoane, și astfel se puteau evita întru câtva neajunsurile;
- c. Din afluirii prea mari de oameni, din cauza numeroaselor trenuri din gări, nu s-a putut face în mod regulat aplicarea art. 171 din Regulamentul de mobilizare;
- d. Greșelile strecurate în stația Md. K au influențat și ele asupra afluirii mobilizaților.

Exemple:

Au fost corpuri cari la mobilizare au avut un plus de oameni, cari s-au prezentat, dar cu care nu știau ce să facă. Alte corpuri, din contră, au avut deficit și nu știau de unde să-și completeze acest deficit.

Grație entuziasmului și dragostei de muncă s-au putut învinge toate aceste greutăți; nu-i mai puțin adevărat că ordinea grăbește mobilizarea și operațiunile se fac în mai bune condițiuni.

Propuneri

Pentru îndreptarea acestor lucruri, e nevoie de a se asigura unităților mobilizate o încadrare fie cât de redusă, dar cu șefi și comandanți de unități cari trebuie să meargă la mobilizare. Dacă pentru moment nu se pot completa deodată lipsurile de ofițeri, cel puțin să se sporească numărul plotonierilor la unitățile de rezervă. Acest lucru s-ar putea realiza cu ușurință prin aceia că numărul anual al candidaților pentru școala de subofițeri este foarte mare. Școala scoate anual aproape 600 plotonieri, iar golurile la regimentele active sunt pe cale de a fi completate.

Viza livretelor să se facă cu mai multă scrupulozitate. Ea să cuprindă:

- a. Cum călătorește omul la mobilizare (cu calea ferată sau pe jos);
- b. La ce stație se îmbarcă;
- c. Corpul unde să se prezinte;
- d. Garnizoana în care se găsește corpul;
- e. În a câta zi să se prezinte la corp sau la stația de îmbarcare;
- f. Pentru câte zile să-și ia hrană;
- g. Ce efecte să ia asupra sa.

Să nu se mai numească șefi de garnizoane din jandarmii rurali cari, din cauza multiplelor obligațiuni, mai ales în timpul concentrărilor și mobilizărilor, nu pot îndeplini în mod conștiincios acest serviciu.

În orice caz, pentru moment niște organe militare anume hotărâte să controleze, în anumite perioade, scriptele, cum și modul cum îndeplinesc însărcinările de șefi de garnizoane jandarmii rurali.

Lacune

Maiorii cărora li s-au dat însărcinările arătate mai sus nu pot conduce bine și serviciul de ajutori și comanda batalionul, căci sunt absorbiți mai mult de unul din ele în detrimentul celuilalt.

Propuneri

Pentru a nu se mai lua ajutorii de la regimente și a se da comandanți la unitățile de rezervă, e bine ca din timp de pace aceste unități să aibă comandandții respectivi.

Lacune

Dacă regimentele active intrate în luptă și maiorul ajutor ar fi fost preocupat de trupa sa, funcțiunea de ajutor șef de corp ar fi rămas neîndeplinită, chestiunile gospodărești și administrative ar fi rămas la voia întâmplării.

E nevoie de continuitate în chestiunile de ordin administrativ și acest lucru nu-l poate da decât ajutorul șefului de corp. Căpitanii de rezervă, destinați a comanda compania la război, nu corespund însărcinării ce li se dă, fie din cauza vârstei, fie că nu mai sunt la curent cu cunoștințele militare.

Ofițerii activi nu au fost decât câte unul de companie și nu la toate unitățile. Ofițerii adjutanți ai regimentelor și batalioanelor, fiind numiți din ofițeri de rezervă, după cum prevăd instrucțiunile la mobilizare, au dat rezultate cu totul slabe. Acești ofițeri neputând călări și neavând cunoștințe suficiente asupra ansamblului tactic al unei operațiuni, nu puteau fi de folos și nu puteau da relațiunile necesare șefilor. Tot din cauzele de mai sus ei nu pot fi trimiși nici în recunoașteri și nici întrebuințați ca agenți de legătură.

Mulți din ofițerii de rezervă dobândise grade superioare fără să aibă cunoștințele cerute și destoinicia necesară. Aceasta se datorește faptului că înaintarea ofițerilor de rezervă se face cu prea multă ușurință și fără nici un control asupra calităților și cunoștințelor lor militare. E un

mare rău, căci în campanie ei dobândesc o comandă care este o sarcină prea grea pentru mijloacele lor culturale. În general, ofițerii de rezervă au răspuns chemării cu un entuziasm și patriotism ce le face cinste.

În unitățile de rezervă încadrarea a fost și mai slabă. Din numărul total al ofițerilor, $\frac{3}{4}$ erau proveniență din rezervă; iar ofițerii activi erau întrebuințați în diferite servicii.

Lacune

În ceiace privește pregătirea ofițerilor de rezervă, trebuie să se ia măsuri spre a le asigura o pregătire mai serioasă, chemând cât mai des la concentrări, la jocuri de război, unde să învețe în mod practic să aplice regulamentul de manevre și luptă, serviciul în campanie etc.

După terminarea concentrării, să fie supuși la examene, iar cei care nu posedă cunoștințele necesare, să fie opriți a mai face un supliment de zile de concentrare.

Ca ofițeri adjutanți se impune a se întrebuința ofițeri activi sau dintre cei mai formați ofițeri de rezervă. În general, la concentrare, ofițerilor de rezervă să li se dea însărcinările ce vor avea de îndeplinit la mobilizare în scopul de a face practică.

În ceia ce privește înaintarea ofițerilor de rezervă, ar trebui să fie restricțiuni mai mari. Pentru ofițerii de rezervă proveniență din activitate eșind la pensie să nu li se dea decât un grad în rezervă, dar numai ofițerilor merituosi; pentru ofițerii proveniți din rezervă, s-ar putea aplica modalitatea ce există în armata Austro-ungară, adică de a nu înainta decât până la gradul de locotenent.

TRUPA

Lipsuri

Nici o lipsă în oameni. Contingentele mobilizate și venirea entuziasmantă a acestor contingente au fost suficiente pentru a completa efectivele de mobilizare ale regimentelor active și de rezervă.

Lacune

Gradele de rezervă lăsau de dorit din punctul de vedere al calității. Din cauză că efectivele companiilor sunt prea mici în timp de pace, la mobilizare ele au slăbit calitatea unității, căci numărul complectărilor care intră în compunerea unității pentru a complectea efectivul de mobilizare e de $\frac{3}{4}$. Acești oameni nu au aceeași disciplină, instrucție, rezistență.

La regimentele cu 2 batalioane, cât și la regimentele de vânători, operațiunile pe timpul mobilizării au fost și mai mult îngreunate din cauza micului sâmbure de activi, cari se micșora și mai mult prin vărsări la unitățile de rezervă. Comandanților de companie le lipsea o bună parte din agenți, de care aveau nevoie.

Micșorarea efectivelor active face ca forța morală, în cea mai mare parte numai soldaților activi, să devie o iluzie. Asupra disciplinei, oameni de oraș au fost întru câțva elemente ce au provocat un spirit de demoralizare și indisciplină. În special, s-a observat aceasta printre tinerii cu termen redus, cari n-au depus examen de ofițeri în rezervă.

Asupra instrucției, s-a observat că contingentele mai vechi cari făcuseră serviciul în trupa cu schimbul, au lăsat mult de dorit și cu greu au putut fi puși la curent cu instrucția cea nouă. Regimentele de vânători au avut batalioane neomogene, cel plecat ca trupă de acoperământ compus din elemente tinere, celălalt din elemente mult mai în vârstă.

Afară de aceasta, un batalion de vânători, la mobilizare, are sarcini excesiv de grele. Astfel, el mobilizează:

- a. Un stat major de regiment;*
- b. Un regiment cu 2 batalioane cu statele majore;*
- c. O companie mitraliere ca anexă a regimentului;*
- d. Un al 3-lea batalion de rezervă;*
- e. O secție de mitraliere pentru batalionul de rezervă;*
- f. Partea sedentară a regimentului.*

Din timp de pace, efectivul batalionului fiind mic, adăugându-se și însărcinarea ca după 30 de ore de la decretarea mobilizării să pornească cu trupa de acoperământ, se poate vedea cât de greu se pot împlini sarcinile ce au.

Propuneri

Pentru regimentele cu 2 batalioane e necesar a se înființa al 3-lea batalion.

Să se mărească efectivul bugetar al companiilor din regimentele de infanterie, la cel puțin 120 de oameni, cu încadrarea necesară de un comandant, 2 ofițeri și gradații complecți.

Să se mărească efectivul bugetar al companiilor de vânători la 150 oameni. Numai astfel se poate obține, în ceea ce privește numărul activilor, o proporție mai avantajoasă față de al rechemărilor în timp de război.

Sporirea efectivului companiei de depozit care să suporte toate detașările. Sporirea reangajaților și acordarea de mijloace pentru ca reangajarea să fie mai numeroasă. Să se prevadă în buget cadrele și gradele strict necesare regimentelor de rezervă spre a nu mai suge asemenea elemente, de la regimentele active, pe timpul mobilizării.

Pentru a îmbunătăți calitatea trupelor de rezervă, ar fi de dorit ca actualele regimente să fie constituite pe 4 batalioane, cu efective în trupă și ofițeri. Ca regimentele să-și poată avea complecși oameni instruiți de corp, oameni cunoscuți în aptitudini ostășești, este nevoie de a se reveni asupra ordinelor Marelui Stat Major No. 833 și 759/1912, în sensul că ele să nu mai verse la trecerea în complectare oameni de pe raza cercului de recrutare unde au fost recrutați.

Experiența mobilizării din anul acesta dovedește vădit că nici un inconvenient nu poate fi cu privire la sosirea la corp, cei chemați putând veni în 12 ore la reședința regimentelor cărora aparțin, în orice colț al țării s-ar afla în acel moment.

xxx

În concluzie, putem afirma că identificate și recunoscute cu obiectivitate, disfuncționalitățile manifestate în timpul mobilizării Armatei române în vederea ducerii campaniei din vara anului 1913 au reprezentat preocupări primordiale pentru factorii politici și militari cu putere de decizie de la București, care au luat măsuri imediate pentru îndreptarea acestora.

Astfel, la mobilizarea din anul 1916, la intrarea României în Primul Război Mondial, multe din aceste neajunsuri au fost remediate, fapt dovedit de timpii scurți în care au fost încadrate unitățile și Marile Unități dislocate pe front.

Abstract: Identificate și recunoscute cu obiectivitate, disfuncționalitățile manifestate în timpul mobilizării Armatei române în vederea ducerii campaniei din vara anului 1913 au reprezentat preocupări primordiale pentru factorii politici și militari cu putere de decizie de la București, care au luat măsuri imediate pentru îndreptarea acestora.

Astfel, la mobilizarea din anul 1916, la intrarea României în Primul Război Mondial, multe din aceste neajunsuri au fost remediate, fapt

dovedit de timpii scurți în care au fost încadrate unitățile și Marile Unități dislocate pe front.

DYSFUNCTIONS OF THE MOBILIZATION SYSTEM OF THE ROMANIAN ARMY AT THE START OF THE SECOND BALKAN WAR

The start of the First Balkan War, in early November 1912, forever changed the political and diplomatic scene of Europe, as Christian states (Bulgaria, Greece and Serbia) on one side and the Ottoman Empire on the other, were locked in a deadly conflict.